

Natur i Langeland Kommune / Nationalpark Sydfyn

DN-Langeland finder det vigtigt at der i Nationalpark Sydfyn/ Langeland skabes balance mellem benyttelsen og beskyttelsen af naturen, at et smukt og varieret landskab fastholdes, og at en rig og mangfoldig natur og et rent og sundt miljø sikres.

Nationalparken Sydfyn skal skabe gode naturoplevelser, bedre naturbeskyttelse, miljøbeskyttelse, naturvenlig planlægning, adgang til naturen og sikre, at tabet af den biologiske mangfoldighed standses.

For Nationalpark Sydfyn og Langeland er udfordringen at gøre Øhavet til et godt sted at bo og en godt sted at besøge. Det er der mange veje til, en af dem er at passe på vores natur.

Langeland som en del af Nationalpark Sydfyn er ikke en modsætning til udvikling, men en god nationalpark kræver rettidig omhu og visioner i de beslutninger der træffes nu og i fremtiden. Nationalpark Sydfyn/ Langeland skal derfor bevare, skabe og sikre en indholdsrig natur.

Arbejdet for en indholdsrig natur i Nationalpark Sydfyn / Langeland ligger ikke kun i at skabe sammenhængende naturområder, naturgenopretning og naturpleje, men også i at skabe adgang, oplevelser og oplysning, der får os der bor det sydfynske til at værne om vores natur, en opgave der kræver indsigt, omhu og vilje til at tage de nødvendige hensyn til Øhavets natur.

Naturtyper i Langeland Kommune

Moser og ferske enge

De lavtliggende engområder, med et væld af blomsterplanter mellem de naturlige græsser, er for mange et billede på fortidens 'romantiske' landbrug. På enge, der bliver afgræsset og som har trykvand, vokser ofte flere truede plantearter som f.eks. orkideer. Et væld af blomsterplanter afspejler sig i mange af blomsternes

navne som engkabbeleje, eng-nellikerod og engkarse. De samme enge, som i vintertiden blev oversvømmede og gav børn og voksne en kærkommen lejlighed til at få rørt skøjterne.

De ferske enge langs vandløbene, blev tidligere hver vinter oversvømmet af mineralholdigt vand. Denne tilførsel af mineraler var nødvendig, for ikke at udpine engene ved høslæt. Mineralerne fik græsset til at gro. Det gav hø og gode græsningsarealer til kreaturerne. Om vinteren blev høet brugt til foder, og den gødning, der kom fra kreaturerne, blev spredt ud over markerne. På den måde blev den næring, der var skyllet ud i vandløbene, ført tilbage til de marker, der lå højere oppe i landskabet. Man sagde, at "eng er agers moder".

Fra 1950 til 1992 er ca. 70% af ferske enge, strandenge og moser forsvundet i det fynske område.

Flådet syd for Tranekær har tidligere rummet Langelands største højmoser og en spændende botanisk lokalitet. I midten af 1900-tallet blev området drænet og lagt under plov, men omkring år 2000 blev dyrkningen opgivet og Flådet blev udlagt som urørt skov, drænene fjernet og kødkvæg sat på til afgræsning. Omlægningen har været en stor gevinst for både landskab og natur; af ynglefugle ses viber, rødben, ænder og gæs, og om foråret har der de senere år været besøg af trækkende traner.

Disse naturområder er blevet drænet og omlagt til landbrugsarealer med en landbrugsproduktion, der i dag gøres rentabel med hektarstøtten.

På Langeland er der i de senere år genskabt lavbundsarealer, Nørreballe Nor, Botofte Skovmose og Snaremoser Sø.

Også af hensyn til en fortsat begrænsning af kvælstofudledningen er det vigtigt at der også fremover genskabes lavbundsarealer, og at Nationalpark Sydøstfyn skaffer midler til naturgenopretning og miljøvenlig drift.

De berørte arealer kvitterer øjeblikkeligt med en hundredtallig fugleskare, der indfinder sig både i træk- og yngletiden, men også padder, krybdyr, insekter og andre smådyr indfinder sig hurtigt, mens indvandringen af de naturligt hjemmehørende planter derimod er en mere langsommelig proces.

Etablering af vanddækkede vådområder kræver ofte kun en slukning af pumpen, mens det ved genopretning af ferske enge er nødvendigt at etablere afgræsning for at fremme den naturlige flora og fauna.

Sylter og nor

En sylte er egentlig betegnelsen for et engareal, der oversvømmes

af saltvand om vinteren. De langelandske sylter – vel en snes i alt – ligger alle langs øens østkyst. Sylter anvendtes tidligere til græsning og høslæt og flere fremstår i dag udyrkede, fordi de som lavbundsarealer er vanskelige at dyrke. Sylterne havde oprindeligt en speciel flora, der kunne tåle oversvømmelserne, græsning og slet – det er en flora, der i dag stort set er væk på Langeland og sjældent i Danmark i øvrigt.

Sylterne bør kortlægges og der bør udarbejdes en plan med henblik på at reetablere dem, hvor det er muligt og samtidig forbedre sylter som Påø Enge, Spodsbjerg Drej og især Løkkeby Enge, så de sikres som gode naturlokaliteter.

Et nor er betegnelsen for en havdækket lavning morænelandskabet, der har udveksling med havet. På Langeland er det kun Lindelse Nor der er åben, - når ikke stormflod tager over og åbner op som ved Tryggelev Nor. De langelandske nor ligger langs øens vestkyst og er alle søgt inddæmmede. De fleste nor er i dag kun i ringe grad påvirket af havet, nogle er drænede og pumpes som f.eks. Magleby Nor, nogle ligger hen uden de store naturværdier som f.eks. Helle Nor, nogle som fuglelokaliteter som Keldsnor, Klise Nor, Salme Nor, Tryggelev Nor og Nørreballe Nor og nogle trænger stærkt til pleje som Ristinge Nor og Henninge Nor.

Alle de langelandske nor kan gøres til fine naturområder.

Vi foreslår at der udarbejdes en plan for alle de langelandske nor med henblik på at forbedre naturtilstanden i norene og blandt andet gøre dem attraktive som rasteplasser for de tusinder af trækkende vandfugle, der hvert år besøger det sydfynske.

Vandhuller, søer og vandløb

Selv om den meste natur på Langeland er stærkt påvirket af mennesker, så finder der alligevel løbende en "naturlig" udvikling sted. Vandhuller og damme bliver til moser. Moser bliver enge, og det hele bliver krat og skov, hvis der ikke gribes ind.

Indgreb/naturpleje er nødvendig for at bevare et varieret landskab med en rig flora og fauna. Et eksempel her på Langeland er de gamle gadekær, der er forurenede af tilløb fra de omkring liggende bebyggelser, som ikke har haft fælles kloakering.

Et eksempel er gadekæret ved Skattebølle. Gadekæret er blevet oprenset blandt andet for at redde bestanden af den sjældne vandbille, stor vandkær. Oprensningen har været en succes. Gadekærets vandkvalitet er blevet forbedret og bestanden af vandkær har det fint.

Der bør i de kommende år ses nærmere på andre af Langelands gadekær. Mange er i dag helt tilgroet med andemad på grund af tilførsel af næringsstoffer.

Fremover sikrer den kommunale spildevandsplan, at der ikke ledes forurenede spildevand ud. Men mange års forurening har sat sine spor - et stort antal gadekær næsten uden liv, fordi de i årevis har været totalt overfladedækket af planten liden andemad, som lukker for lys og varme, så undervandsvegetation og smådyrsliv nede i vandet dør.

Skal der bringes liv igen til landsbyens gadekær er en oprensning ofte nødvendigt. I de fleste tilfælde en tømning og total oprensning af det ofte metertykke nitrat- og fosforholdige slamlag nødvendig. Kan der graves en kanal til en regnvandsbrønd, kan dette i fremtiden hindre at miseren gentager sig.

Langeland har ud over gadekærene mange andre damme og vandhuller med ganske mange ferskvandsinsekter som f.eks. stor vandkær, dværgrygsvømmer og mange forskellige vandnymfe- og guldsmede. På Langeland er lille vandsalamander og på mange steder store vandsalamander, skrubtudse, grøn frø og springfrø almindelige. Spidssnudet frø findes få steder, og de udsatte klokkefrøer har efterhånden en stabil bestand.

Vi foreslår at udsætte løvfrøen. Arten har ynglet i et par lerdamme ved Lohals, hvorfra den forsvandt omkring 1950.

Kyster

Kysten og strandbredderne er i dag det mest oprindelige danske natur vi har her i Danmark, og med ca. 140 km kystlinie har Langeland en stor og varieret kyststrækning at tage vare på.

Den kraftige strøm og brænding har på afgørende præget Langelands sydspids. Bølgernes nedbrydning af kysten går langsommere, hvor der ligger hatbakker som Gulstav Klint her på billedet. Derfor får kysten et bugtet forløb, hvor hatbakkerne ligger som små fremskudte næser langs kysten. Brændingen har også skabt den markante strandvold af slebne sten, der løber langs sydspidsen af øen. Sine steder kan man fx. i den lave vegetationsdækkede strandvold under muldlaget finde rullestenslag, der blev skyllet op under den store stormflod i 1872.

Langelands østkyst er en udligningskyst, hvor bølger og strøm gennem århundreder har gnavet og flyttet rundt på materialer, så østkysten i dag er næsten retlinet. Klintstrækninger og lavere dele, der er blevet afsnøret med strandvolde, veksler med

menneskeskabte diger, der skal sikre de bagvedliggende lave områder mod højvandets saltholdige vand.

Den vestlige side af øen er langt mere indskåret og afvekslende, fra fine badestrande til mudrede nærmest utilgængelige strandbredder i Lindelse Nor.

Enhver, der jævnligt færdes på øens strande, vil bemærke at de fleste kyststrækninger er præget af bølgenes og strømmens dynamiske transport af materialerne. Stranden ser forskellig ud fra gang til gang.

Langeland er et af landets bedste steder at finde fossiler i løse sten og blokke, der gennem de sidste istider er ført hertil af forskellige gletcherfremstød.

De bedste findesteder er området omkring Bøstrup Strand og ved Dimesodde lige syd for Bagenkop, men også kysten lige syd for Hou Fyr på øens nordøstside en af øens gode fossilstrande.

Mange lokaliteter indeholder meget store biologiske og geologiske værdier. De store markante rullestensvolde ved sydspidsen er helt unikke, og Ristinge Klints betydning som international geologisk lokalitet er velkendt, men også andre kyststrækninger rummer fin og værdifuld natur. Et lille strandoverdrev mellem Tranekær Fyr og Botofte er f.eks. en fin botanisk perle med bl.a. strandfladbælg og strandkvan, men desværre er overdrevet ved at blive ødelagt af den invasive rynket rose (*Rosa rugosa*).

En del digestrækninger er i tidens løb blevet sikret med nedrevne bygningsmaterialer. Det skæmmer og vi foreslår, at disse materialer enten fjernes eller alternativt tildækkes med natursten. Strandene og kysten er en afgørende del af Langelands natur, og sådan skulle det gerne vedblive at være. *Derfor må en fremtidig Nationalpark Sydfyn sikre naturen rum og friholde de langelandske kyster for byggeri og unødige kystsikring.*

Geologi, hatbakker og overdrev

Det langelandske landskab er formet af især den sidste istid. Fra de flade sandede smeltevandspartier til hatbakkerne, som er et specielt langelandsk fænomen. Der findes adskillige hundrede af disse, mest markante er hatbakkerne ved Vesteregn og ved Sdr. Longelse.

Hatbakkerne på den nordlige del af øen er ofte skovklædte, mens de på den sydlige del ofte er græsklædte, ofte med spredte buske, det man kalder et overdrev.

Overdrevene er resterne af tidligere tiders ekstensive landbrugsdrift. De stejle ofte noget sandede bakker var ikke i omdrift, men egnede sig glimrende til græsning for kvæg, heste og får. Gennem århundreders drift indfandt sig en speciel flora og fauna, som er tilpasset den næringsfattige og lysåbne grund. Overdrevene er i dag en truet naturtype, der ikke passer ind i den moderne landbrugsdrift. De gror til, som følge af manglende afgræsning / slåning og med en forøget tilførsel af næringsstof i form af luftbåret kvælstof fra det store dyrehold.

Et eksempel er den 28 m høje Høbjerg ved Havgård Skov sydøst for Sønder Longelse som er en de mest markante hatbakker på Langeland. Netop her i området syd for Spodsbjerg er det tydeligt at fornemme, at de mange hatbakker ligger på rækker i landskabet. Rækkerne her kan for eksempel på kort følges helt til Dageløkke på den nordlige del af øen.

Fyns Amt har registreret 172 større og mindre overdrev med et samlet areal på 163 ha. på Langeland. Langt de fleste er således ganske små arealer, og mange ligger i forbindelse med nogle af øens hatbakker. To tredjedel af øens overdrev findes på Sydlangeland.

Overdrevene er beskyttet efter Naturfredningslovens § 3, og tilstanden må derfor ikke ændres uden dispensation, det gælder f.eks. tilplantning, omlægning til almindelig dyrket jord eller opførelse af bygninger.

Vi mener, at overdrevene i fremtiden skal drives efter metoder, der vedligeholder flora og fauna, selvom loven ikke direkte sikrer dette. Enkelte større overdrevsarealer på Langeland er statejede, og her er fortsat overdrevsdrift. Det gælder f.eks. arealer langs Ristinge Klint og de meget markante hatbakker Fakkebjerg og Ørnebjerg nær øens sydspids.

De fleste mindre arealer er i privat eje, og kun en mindre del drives i dag med græsning eller høslæt.

En større del af vore overdrev skal også fremover huse spændende planter og dyr, og det er derfor helt afgørende at Nationalpark Sydfyn træder til og afsætter midler til en aktiv naturplejeindsats.

Øerne i Langeland Kommune

Strynø, Strynø Kalv, Bredholm, Grensholm, Græsholm, Vogterholm, Bondeholm og Storeholm i Det Sydfynske Øhav rummer mange meget værdifulde naturtyper. Strandvolde, strandenge med

losystemer og saltpander samt strandoverdrev er helt dominerende på de lave græsklædte øer. På Bredholm og Strynø Kalv findes store og artsrige strandenge. Øerne er vigtige ynglesteder for måger, terner, ande- og vadefugle og er et vigtigt rasteområde for gæs og ænder. Grønbroget tudse er almindelig her, og der ses jævnligt spættet sæl i området.

Flere sjældne og truede plantearter er talrige på øer og holme bl.a. tætblomstret hindebæger, soløjealant, strandkarse og stillet kilebæger. På de mest salte områder af engene i kanten af saltpander findes den rødlistede og ansvarskrævende art, tangurt. Arten er i fremgang i Øhavet og findes i store bestande bl.a. på Vogterholm og Storeholm.

Afgræsning

Græssende dyr er en afgørende faktor for stor variation i dyre- og plantelivet på strandengene. Uden afgræsning vil strandengene gro til i høje græsser og urter, og vil ikke længere være attraktive som levested for hovedparten af de karakteristiske fugle og planter, der er tilknyttet de lysåbne forhold på strandengene. Takket være økonomisk støtte bliver hovedparten af strandengene afgræsset med får, men der er for få dyr til at alle områder bliver græsset optimalt. F.eks. har Storeholm ikke været afgræsset i en lang årrække og er nu ved at gro til i høje urter og Tagrør.

Det er en gammel tradition at sætte dyr på sommergræs på øer og holme i Øhavet. Som følge af produktionsmæssige ændringer i landbruget samt besværlige transportforhold til øerne, er denne form for landbrugsmæssig udnyttelse af strandenge vanskelig på småøer og holme.

Det er af afgørende betydning for et varieret og artsrigt fugle- og planteliv at afgræsning og naturpleje af strandengene, fortsætter og at der stadig findes mulighed for transport af dyr til og fra øerne i Øhavet . Det skal derfor sikres at kofærgen YRSA fortsat skal kunne benyttes til at sejle får og kreaturer til sommergræsning på øerne. *Vi foreslår at Nationalpark Sydfyn sikrer at der fortsat er mulighed for transport af dyr til øhavets øer og holme. Det er som sagt afgørende for naturen at traditionen med at sætte dyr på sommergræsning i Øhavet kan fortsætte.*

Forstyrrelse

Der er i de senere år konstateret en stigende trafik af havkajakker. I modsætning til sejlbåde og motorbåde, kan kajakkerne komme helt ind til øerne og sejle overalt i de meget lavvandede og stenfyldte områder, hvilket betyder en væsentlig forstyrrelse af fuglelivet. Især de mange rastende knortegæs og fældende

knopsvaner er påvirket af den øgede trafik. Men også de ynglende havterner og dværgterner er meget sårbare overfor forstyrrelser på deres ynglepladser. *Derfor vil det være en god idé at oprette et antal rasteplasser til kajakroerne på steder, der ikke forstyrrer fuglelivet. På den måde kan man styre trafikken uden om de mest sårbare områder.*

Skovene på Langeland

Langeland er relativt skovfattig. Øens samlede skovareal er på ca. 2550 ha, fordelt på mange små skove spredt ud over landskabet. Der er omkring 125 skove og krat på øen, heraf er tre fjerdedele mindre end 5 ha.

Knap 2/3 er i privat eje, resten ejes af fonde eller er i offentligt eje. Ejerforholdene afspejler sig ofte i driften af den enkelte skov, og i hvilke regler der gælder for offentlighedens adgang til skoven.

Størstedelen af skovene er løvtræer, godt halvdelen bøg og eg og resten ask, ahorn og rødel. I den specielle skovform, stubhaver/gærdselsskov er hassel dog dominerende. Nåletræerne udgør 1/5 af skovene, når vi ser bort fra de store juletræsarealer.

Skovtyper på Langeland

Bøgskov er med sine ca. 950 ha den mest udbredte med større ensartede bevoksninger der giver den største vedproduktion. Skovtypen ses navnlig i Prisskovene, i Stigtehaverne og på Steensgård samt i Karskov og på Egeløkke. Længere mod syd i Lysmose Skov og i skovene under Skovsgaard.

Egeskov er lysåben og har ofte en frodig undervækst af skyggetålende træarter. På Egeløkke står øens sidste rest af virkelig gamle 160-årige ege. I de sidste 40 år er der plantet megen egeskov, der kan ses i skovene under Skovsgaard, i Stigtehaverne, i Illebølle Fredskov og i Lunden ved Keldsnor.

Ask- og ahorn er på grund af de to træarters store krav til voksestedet ikke særlig udbredt. Ahornen kom ind i skovene efter den store orkan i 1967, og ses i Vester Stigtehave, Bræmlevænget, på Egeløkke, i Rørskov, på Søvertorp og i Brøløkke skov. Elleskoven ses typisk langs søbredder, i moserne og langs grøfterne, fordi

rødellen som den eneste af vore skovtræarter kan vokse med rødderne konstant vanddækket, ses rundt om Borgsø, på Flådet og i Hennemved Mose.

Ud over juletræsplantningerne, findes bevoksninger af rødgran og sitkagran dels inde i løvskovene og som "landskabsplantninger" i små skovholme i det åbne land, ofte på hatbakkerne. Større bevoksninger ses i Mørkholm Skov, Pæregård Skov, Hennemved Haver og Stengade Skov.

Stubhaverne er en udbredt skovtype på Langeland, hvor løvtræers evne til at skyde nye skud fra et afskovet stød udnyttes, og dermed danne nyt uden plantning - utroligt enkelt. Driftsformen har været brugt siden bondestenalderen og helt frem til vore dage. Der er i dag ikke et marked for stubhavens produkter og driftsformen er stort set forsvundet. Der er 117 ha stubhave på Langeland, halvdelen med meget stor bevaringsværdi. Flere stubhaver er fredet med den bestemmelse, at den særlige driftsform med afskovning cirka hvert 25. år skal gennemføres. Snøde Hesselbjerg stubhave, Næs skov, skove på Vesteregn, Vester Gulstav skov og de to skove på Ristinge er særlig smukke eksempler på gamle, klassiske stubhaver.

Vi foreslår at der i Nationalpark Sydfoyn/Langeland gøres en særlig indsats for stubhaverne og deres oprindelige driftsform der fremmer den biologiske mangfoldighed

Naturnær skovdrift i de langelandske skove

Skovenes betydning for ejerne og for befolkningen forandrer sig med ændrede markedsforhold for træ og den rekreative og naturmæssige udnyttelse. Mere "naturnære" driftsformer er på vej først og fremmest i de offentligt ejede skove.

Det tager lang tid at forandre skove. I statens skove på Hou og Gulstav og i Naturfondens skove på Skovsgaard er sprøjtning, gødsning og pyntegrøntsdyrkning ophørt og granarealerne er på retur. Skovdriften drives i dag med oprindelige danske løvtræarter baseret på træernes egen selvforyngelse.

Urørt skov

Langelands eneste "urørte skov" er Longelse Bondegårdsskov, der har ligget urørt siden 1967. I den 8 ha store skov ses tydeligt, hvordan en skov på Langeland vil udvikle sig, hvis forstlig udnyttelse ophører. Skoven er frodig, med et rigt plante- og fugleliv. Skoven er åben for publikum. På Skovsgaard og i statens

skove er der også udlagt "urørt skov" i mindre omfang, men endnu er det for tidligt at se hvilken indflydelse det har på naturtilstanden.

Vi foreslår at der i Nationalpark Sydfyn/Langeland arbejdes for at skaffe midler til skovejere til fremme af naturvenlig skovdrift og udlægge arealer med urørt skov.

Havet omkring Langeland

Med placeringen mellem den ferskere Østersø og det saltere Kattegat, med det dybe og strømfyldte Langelandsbælt til den ene side og det mere beskyttede Øhav til den anden - burde floraen blomstre og faunaen være både artsrig og talrig i havene omkring Langeland.

Men virkeligheden er en anden, udledning af spildevand, kvælstof og sprøjtemidler har sat sine spor. Iltsvind og algeopblomstringer hører til eftersommerens uorden, og i de dybere bassiner i Øhavet udslettes alt liv det ene år efter det andet.

Samtidig fiskeriet gjort sit til at minimere fiskebestandene. Den økonomiske virkelighed og en naturfjendtlig fiskeripolitik uden fremtidsperspektiv har toldet uhæmmet på ikke mindst torskebestanden. De voldsomme redskaber har lagt havbunden øde. Hvor fisk i alle størrelser og af alle arter tidligere havde fristeder ved stenrev, muslingebanker osv. er der i dag øde. Oveni gør et voldsomt og i dag stigende stenfiskeri sit til at ødelægge levestederne på havbunden.

Torske-fiskeriet har i mange år været livlinen for øens erhvervsfiskere. Men torskebestanden er i dag helt i bund. Den resterende bestand består for en stor del af små eksemplarer. Den stærkt truede torskebestand kunne hjælpes på fode ved et totalt stop for brug af bundgående redskaber og stop for både med 250 HK /20 BRT i vestlige Østersø. Fiskeri med mere skånsomme redskaber fra mindre både - og efter større fisk - vil på sigt give et større og mere bæredygtigt fiskeri end i dag.

På det lidt længere sigt kan både torskebestand og al anden fauna og flora i havet hjælpes ved etablering af "kunstige" rev. Det er rundt om i verden blevet gjort med held, og i Danmark er de første forsøg netop gjort. Disse rev giver opvækstpladser for de fleste fiskearter, og vil bidrage til en mere afvekslende flora – til fordel for balancen i havet. Jo flere rev, jo bedre – også for sikringen af Langelands kyster.

Ederfugle ses hele året på havet omkring Langeland, med op i mod 80.000 når der er flest, er den en af de trækfugle, der er mest afhængig af havet omkring Langeland og de grunde og rev, hvor den finder sin føde. Ederfuglen er i dag i tilbagegang netop på grund af fødemangel.

Vi foreslår at der i Nationalpark Sydfyn/Langeland arbejdes for at skaffe midler til et bæredygtigt fiskeri og udvide beskyttelsen af havmiljøet.

Langelands ferske vande

De fleste søer og moser på Langeland er belastet af algevækst, - en følge af spildevand og kvælstof.

Langelands vandløb lider desuden under hårdhændet oprensning, - øens vandløb har i dag mest karakter af grøfter, gravet dybt i landskabet og uden liv.

Både søer og vandløb kan med enkle midler få det bedre. Langeland Kommunes spildevandsplaner sigter på at stoppe tilledningen af urensset spildevand i løbet af få år. Og vandmiljøplanerne vil forhåbentlig få en større effekt. Flere enge og udyrkede arealer omkring vandløb og søer vil have en positiv virkning. De nugældende regler, der giver mulighed for at øge kvælstofudledningen i visse områder og at bevare en for stor udledning i andre områder er kun til skade for naturen.

Vandløbs-restaureringer med udlægning af sten og grus vil kunne skabe grundlag for en varieret flora og fauna i en del vandløb. Lokalt kunne en tilrettelæggelse af reglerne for fiskeri også gavne fiskebestanden. For eksempel er Lindelse Nor opvækst- og overvintringsområde for mange fisk. Men fritidsfiskere bortfisker de fleste med nedgarn.

Vi foreslår at der i Nationalpark Sydfyn/Langeland arbejdes for at restaurere vandløb og lave lokale regler for et bæredygtigt fiskeri.

Agerlandet

Landbrugets arealanvendelse

Langeland er i dag udpræget landbrugsland, og de dyrkede marker udgør godt 70 % af kommunens samlede areal. Alene af den grund udgør landbrugsarealet et muligt levested for mange vilde plante- og dyrearter, der er tilknyttet det åbne land.

Landbrugsdriften og naturen i agerlandet har gennemgået meget omfattende ændringer i de seneste år. De enkelte bedrifter er blevet større og mere specialiserede. Alene indenfor de seneste 20 år er antallet af landbrugsbedrifter på Langeland halveret og bedrifter med kreaturer og malkekøer er næsten forsvundet. Samtidig er bedrifternes gennemsnitsstørrelse mere end fordoblet i samme periode. De nedlagte ejendomme er ofte lagt sammen med eksisterende større bedrifter, og der er sket en stigende specialisering, intensivning og koncentration i produktionen på den enkelte bedrift. Tidligere var det almindeligt med et alsidigt landbrug med kvæg, heste og svin, men i dag er produktionen baseret på kvæg, svin eller ren planteproduktion. I sær er mange kvægbrug og malkekvægbesætninger ophørt indenfor de seneste år og erstattet af ren planteproduktion. I takt med landbrugets effektivisering og øget markstørrelse ved sammenlægning af bedrifter, er mange levende hegn, markveje og vandhuller forsvundet fra agerlandet.

På trods af disse ændringer i landbrugsdriften har Langeland til en vis grad bevaret meget af den oprindelige markstruktur med markskel, levende hegn, stendiger, småskove og grøfter. I noget mindre grad er de små vandhuller bevaret.

Dyr i agerlandet

Mange af agerlandets karakteristiske dyrearter er blevet mindre almindelige de seneste år. Det gælder især hare og agerhøne, hvor bestandene er reduceret til under halvdelen af hvad de var for bare 30 år siden. Det er arter der er tilknyttet de dyrkede marker og deres kanter. Tilbagegangen hænger i høj grad sammen med mindre variation i afgrøderne og brug af sprøjtemidler mod ukrudt og insekter, og skyldes dels den direkte giftvirkning dels den fødeknappehed som bortsprøjtning af ukrudt og insekter bevirker. Samme billede ses for en lang række af andre dyr, der tidligere var almindelige i agerlandet bl.a. vibe, sanglærke, bomlærke og mange forskellige sommerfugle. Hovedparten af de arter, der findes i agerlandet, overlever kun fordi de kan finde beskyttelse i småbiotoperne (levende hegn, diger, markskel, gravhøje, vildtplantninger, småskove mm.). Her kan de finde læ, føde og ynglepladser. Samtidig fungerer de linjeformede biotoper, bl.a. hegn, diger, grøfter og markskel, som vigtige spredningsveje når dyr og planter skal sprede sig fra en lokalitet til en anden.

Den dyregruppe der har haft den mest markante tilbagegang er padderne, og det skyldes især at vandhuller og vådområder i agerlandet er blevet reduceret i takt med at der er blevet færre bedrifter med kreaturer. Især er der forsvundet mange

malkekvægbesætninger fra Langeland. Det betyder at der mangler kreaturer til at afgræsse de overdrev, ferske enge og strandenge, der er så vigtige for mange dyr og planter i det åbne land.

Mere natur i agerlandet

For at fremme naturindholdet i agerlandet er det nødvendigt at indføre en mere naturvenlig landbrugsdrift. I det økologiske brug er der flere fugle og flere vilde planter end i det konventionelle landbrug. Men også det konventionelle landbrug kan gøre meget for at skabe bedre betingelser for agerlandets vilde natur.

Landbruget forvalter en stor del af det åbne land og dermed også en stor del af den vilde fauna, og vil, hvis der kan skaffes midler og vilje, drives med et langt højere naturindhold end i dag.

Det kunne opnås ved at indføre en form for miljøbetinget støtte, hvor et højere naturindhold på den enkelte ejendom er en betingelse for udbetaling af hektarstøtte.

Vi foreslår at der i Nationalpark Sydfyn/Langeland arbejdes for at inspirere landmændene til en mere naturvenlig landbrugsdrift. Det kunne ske gennem oplysning ved at medvirke til udarbejdelse af naturplaner for den enkelte bedrift, som kunne indeholde:

Udlægning af sprøjtefri bræmmer langs hegn, omkring moser og vandhuller

Etablere og pleje vandhuller til gavn for padderne

Fælde træer og buske omkring vandhuller

Afgræsse halvkulturer som overdrev, ferske enge og strandenge

Lægge brakmarker langs skel, vandløb, småskove eller andre naturområder

Lade være med at dyrke markhjørner, hvor det alligevel er besværligt at komme til med landbrugsmaskiner

Dyrke økologisk

Kulturlandskabet, hegn og diger

Det langelske landskab er præget af de mange jord- og stendiger, som man i fortiden har afgrænset jorden med. De meget markante stendiger, er sat omkring år 1800 i forbindelse med fredskovsforordningen, og også mange af øens kirkegårde er afgrænset af gamle og flotte stendiger. Der er stor mangfoldighed af planter/urter på disse diger, og på mange vokser stadig middelalderens lægeurter. Det gælder blandt andet for kirkedigerne i Fuglsbølle, Longelse, Magleby og Humble.

I flere af vore herregårdslandskaber er de store brede hegn bevaret. Her er plads til større træer og buske, som det ses ved Skovsgaard Gods og ved flere af øens andre herregårde.

I de langelandske hegn indgår en bred vifte af de oprindelige buske- og træarter, der naturligt er indvandret til landet efter istiden. Det er for eksempel navr, tjørn, ask, hassel, eg, brombær, benved, slåen og kræge. Hegnene er vel næppe flottere på noget tidspunkt end om efteråret, når de forskellige røde, brune og gyldne nuancer på blade og bær indrammer landskabet.

Digerne og hegnene er ikke kun af stor kulturhistorisk og landskabelig værdi, men fungerer også som levested for mange dyr og planter. Ofte følger de større dyr og hønsefugle hegnene som en slags vej i landskabet, mens mindre dyr, fugle og insekter har diger og hegn som faste levesteder.

Mange mindre dyr findes på levesteder, der ligger som spredte øer i landbrugslandskabet, f.eks. mindre vandhuller, lunde, enge eller overdrev. Disse ofte små bestande er meget sårbare overfor sygdomsudbrud, klimatiske forhold og ændringer i biotopen (levestedet), hvilket kan ende med at en bestand uddør. Hegn og diger får derfor en vigtig rolle som spredningskorridorer, hvor dyrene i en bestand kan komme i kontakt med artsfæller i andre bestande.

Jord- og stendiger, der er afsat på Geodætisk Instituts målebordskort er beskyttet efter Naturbeskyttelsesloven, og ændringer må kun finde sted efter en ansøgning til myndighederne herom. Disse ændringer kan være fjernelse af dele af et dige til gennemkørsel med markredskaber o. lign., eller hel fjernelse af et dige ved marksammenlægning.

For at beskytte disse vigtige kultur-, landskabs- og naturelementer er det derfor meget vigtigt, at de myndigheder, der behandler sagerne ser med restriktive øjne på dispensationsansøgninger.

Vi foreslår at der i Nationalpark Sydfyn/Langeland gennem oplysning arbejdes for at fortælle om jord- og stendigernes historie, hvordan de beskyttes og deres flora og fauna sikres.

Fortidsminder

Langeland er rigt på fortidsminder, den arkæologiske kulturarv. De ses overalt på øen: Gravhøje, voldsteder, militæranlæg, runesten, vejspor og helleristninger. Graves der i jorden, dukker bopladser og gravfund op fra oldtiden, og i byerne er der lagt lag på lag af menneskers liv og virke fra middelalderen til i dag.

Det Sydfynske Øhav og den Langelandske kyst er desuden rig på undersøiske bopladser. På havbunden ligger ikke kun skibsvrag, men også enestående rester af bopladser fra stenalderen.

Langelands fortidsminder er varigt fredede, der er registreret 177 fredede fortidsminder, som for eksempel jættestuer, dyssekamre, langdysser og skibssætninger, der skal passes og bevares for eftertiden. Dertil kommer et stort antal ikke-registrerede fortidsminder, som for længst er blevet jævnet med jorden ved pløjning og inddragelse af mere landbrugsjord, hvor stenene er blev hugget op og brugt til diger og huse. Ikke alene den kulturelle værdi er vigtig, men også den ofte meget specielle flora på disse kulturseværdigheder er vigtig at værne om.

Natur og turisme

Langeland er en del af Det Sydfynske Øhav med en varieret, smuk og helt særlig natur. På Langeland findes flere rekreative muligheder for ture ud i denne natur.

Klise Nor, Gulstav Mose, Døvn Klint, Statsskovene på Nordlangeland og sidst Øhavsstien er steder som på forskellig vis bliver formidlet gennem oplysende turfoldere. Disse er fine tiltag, som bliver meget benyttet af både lokale og turister, og som er med til at "lukke op for" skønne naturområder og gode friluftsoplevelser på Langeland.

Vi foreslår at der i Nationalpark Sydfyn/Langeland arbejdes for flere gode vandrestier på Langeland. Det vil være oplagt at føre Øhavsstien videre sydpå fra Henninge Nor så den dermed forbinder naturseværdighederne på Sydlangeland med resten af øen.

Også flere infosteder og tilbud om guidede ture samt en udvidelse af vandre- og cykelstierne på Langeland kunne være et af Nationalpark Sydfyn/Langelands fremtidige tiltag.

I denne forbindelse er det vigtigt at gøre brugerne opmærksom på, at der i Danmark er regler for, hvordan man færdes i naturen, og at man både skal tage hensyn til naturen og de lokale beboere. Særligt i Det Sydfynske Øhav, hvor store dele er udlagt som vildtreservat og EF-fuglebeskyttelsesområde, bør der under færden i naturen tages ekstra hensyn til stedets fugleliv, dvs. holde afstand til ynglefuglepladser i yngletiden 1. marts – 15. juli samt til de store flokke af rastende fugle.

Brug naturen på flere måder

At færdes i naturen enten på stilfærdige vandreture, under mere aktive friluftssaktiviteter eller i udendørs undervisningsforløb for eks.

skolebørn, er med til at øge folks velvære, stresse af, give god motion og dermed skabe en sundere og på længere sigt mere bæredygtig livsstil.

For børn i institution og skole, har gentagne undersøgelser vist, at børnene får en lavere sygdomsfrekvens, er mindre overvægtige, bedre kan koncentrere sig og får flere personlige succesoplevelser ved at opholde sig og modtage undervisning i naturen, - at få undervisning under andre indlæringsformer også kaldet naturlig indlæring. Mange steder over hele landet rykker skoler undervisningen udenfor én dag om ugen – det kunne være et af delmålene for Nationalpark Sydfyn/Langeland.

Etablering af infosteder/naturskoler i stil med fx. naturværkstedet på Skovsgaard i Nationalpark Sydfyn/Langeland vil således være til stor gavn for øhavets befolkning ikke mindst øhavets børn, og vil være med til at øge deres indlæring og naturforståelse.

Gode steder på Langeland!

Longelse Bondegårdsskov

Longelses Bondegårdsskov 5 km øst for Rudkøbing er fra slutningen af 1600-tallet, og har siden tidernes morgen indgået i den nærliggende gård Longelse Bondegårds drift.

Den blev fredet første gang i 1940, og er et fint eksempel på gammel stævningssskov. Skoven blev i 1972 solgt til Danmarks Naturfond, som i 1988 genoptog fredningen der gik ud på at skoven skulle bevares for fremtiden som "urørt skov". Skoven står nu så urørt som mulig, og der bliver hverken fældet, sået eller plantet nye træer.

Status:

I dag ligger den hen som "urørt skov", - en skov hvor træerne får lov til at ældes og falde, hvor de står, hvilket giver naturligt liv og gode levesteder for mange planter og dyr. Skoven er helt særlig, idet den indeholder mange forskellige træ- og buskarter som for eksempel eg, hvidtjørn, navr, hassel, rødæl, bøg og avnbøg, ask og elm ligesom den har et rigt urteflora med hvid anemone som den dominerende art. Sjældne arter som tyndakset gøgeurt (en rødlisteart og en af Langelands ansvarsarter), ægbladet fliglæbe, rederod og skovhullæbe er alle fredet og må ikke hverken plukkes eller graves op. Skoven bliver nøje overvåget af botanikere og skovhistorikere, som følger skovens fortsatte udvikling. Der er

udgivet en turfolder over skoven, som grundigt fortæller om skovens historie.

Skoven skal bevares som fredningen foreskriver, det vil sige fugtig urørt skov, og der bør ikke drænes rundt om skoven, hvilket vil tørlægge områder i skoven og ødelægge floraen.

Nordlangelands statsskove – Vestre Stigtehave

Det store skovområde nordøst for Lohals, er én af de mest frodige skove på Langeland. I skoven ses tillige flere fortidsminder og spor efter jernalderbondens terrænformede agermarker. I skoven findes både højstammet bøgeskov, de såkaldte søjlehaller, og krogede gamle ege. Skovbrynet ud mod kysten blev i 1994 udlagt som urørt skov og får således lov at passe sig selv.

Status:

Skovene ejes af Skov- og Naturstyrelsen, som har udgivet en turfolder over området. Flere af afvandingsgrøfterne i skovene er nu lukket, hvilket har genskabt værdifulde vådbiotoper inde i skoven. Skoven styres efter en nutidig naturnær skovdriftsform, hvor der langsomt borthugges gamle træer over en 20-årig periode. Herved opnås bøgeselvfornyelse dvs. at små selvsåede bøgetræer får lov at vokse op.

Tranekær-området

Landskabeligt er Tranekærområdet et af Langelands flotteste. Både byen og det omgivende landskab er præget af øens største herregård. Skove, levende hegn og moseområder omgiver de store herregårdsmarker.

Slottet i den nordlige ende af byen troner den dag i dag over byens mange gule huse med de røde tegltage. I slotsparken findes en stor samling sjældne træer, og den kunstige sø Borgsø rummer et rigt fugleliv året rundt.

Syd for byen ligger Flådet, et ca. 90 ha stort afgræsset engområde, der tidligere har været dyrket. Fuglene har kvitteret for oprettelsen af den 'nye natur' med mange ynglende vibepar og andefugle. De sidste par år også med besøg af traner under forårstrækket.

Status:

Øhavsstien løber netop gennem Flådet, tæt op til byens sydlige udkant, undervejs fra øst- til vestkysten. Ikke kun ad Øhavsstien, men også ad mark- og skovveje er der overalt i området mulighed for at færdes til fods og få flotte og spændende oplevelser af det markante kuperede landskab, der blandt andet rummer hatbakken

Skinderløkken, der med sine 41 m. er det højeste punkt på Nordlangeland.

Det kendte og meget markante egetræ 'Generalens Eg' står netop på Skinderløkkens østside, tæt ud til landevejen syd for Tranekær.

Områderne nordøst for Tranekær rummer store muligheder for at naturgenopretning. Ved Tøvelsø/Sletø findes et flere hundrede ha stort lavbundsareal, der i dag dyrkes ved hjælp af dræning og pumpning. Det samme gælder store arealer i Tuemosen og ved Korsebølle Kohave nordvest for byen.

Der er netop gennemført et vådområdeprojekt ved Botofte Skovmose, det kunne måske videreføres til det ovenfor nævnte område ved Tøvelsø Mose.

Fårevejle, Henninge Nor og Snaremosø sø

Dette store område ved Lindelse Nor, beliggende tæt ved Rudkøbing rummer store naturværdier og gode muligheder for at opleve samspillet mellem natur-og kulturlandskabet. Snaremosø Sø blev tørlagt omkring 1530 og Henninge Nor blev inddæmmet fra Lindelse Nor i 1912 for at skabe mere agerjord. En sluse med pumpe sørgede for delvis at tørlægge området. Området er overvejende strandeng.

Status:

Snaremosø Sø er i dag naturgenoprettet og Henninge Nor er ved at blive fredet og sammen med Fårevejle Gods, der strækker sig ud mod Øhavet mod vest, ligger et landskab, der kan bringes til at rummer langt større naturværdier end det har i dag. Kysten ud for Hestehave ved Bomgård har således den måske mest spændende strandengsflora på Langeland, Henninge Nor kan blive en fuglelokalitet af national betydning som Vejlerne i Thy.

Trusler/forslag:

Genopretningen af Snaremosø Sø har allerede vist hvor store naturværdier der kan skabes med den rette indsats. Området er EF-fuglebeskyttelsesområde, habitatområde og således en del af Natura 2000, med en forpligtelse til en ordentlig naturpleje af området, således at habitatområdets naturtype og arter sikres en gunstig bevaringsstatus.

Vandstanden i Henninge Nor skal hæves, for at skabe bedre vilkår for fugle og planter. Større permanente vandflader omgivet af våde engarealer vil være med til at sikre raste- og yngleområder for de mange vandfugle og samtidig bevare områdets værdifulde flora med bl.a. eng-ensian. Afgræsning med kreaturer hele året og en hensigtsmæssig færdsel ved f.eks. at videreføre Øhavsstien, som i dag slutter ved dæmningen, vil være med til at styrke naturplejen.

Ristinge

Ristingehalvøen på vestsiden af Langeland strækker sig knap 4 km ud fra den sydlige del over mod Ærø.

Dele af området blev i 1987 fredet for at sikre områdets landskabelige og geologiske værdier.

På sydvestsiden af halvøen har Østersøens bølger og strøm igennem århundreder skabt den ca. 2 km. lange Ristinge Klint, som er en geologisk lokalitet af international betydning.

Det var her de danske geologer i 1900-tallet fik styr på isfremstødene under den sidste istid Weichel-istiden. Her skubbede et af de sidste gletcherfremstød de underliggende lag op i en række flager, som indeholder lag fra de sidste 130.000 år. For geologerne fortæller lagene historien om landskabs- og klimaudviklingen i denne lange periode.

Status:

Udover områdets landskabelige og geologiske værdier er det nok også den bedste botaniske lokalitet på Langeland. Solindstrålingen på den sydvestvendte klint skaber her et klima, som giver varmekrævende og tørketålende planter et perfekt voksested. I forsommeren farves dele af klinten rødlilla af den efterhånden sjældne ager-kohvede, og sommeren igennem kan man finde planter som: Asparges, knoldet rottehale, bakke-jordbær, skavgræs, gråodder, knoldet mjødukt og mange andre. Også blandt insekter og andre smådyr er der gode muligheder for at finde sjældenheder. For eksempel har hvepseedderkoppen slået sig ned her.

Dele af Ristingehalvøen ejes i dag af Skov- og Naturstyrelsen, der har etableret parkeringsfaciliteter og stiforløb. Seneste tiltag er afgræsning med galloway-kvæg af arealene bag klinten.

Kelds Nor

Keldsnor er Langelands største og sydligste nor. Keldsnor er stort, åbent og reguleres ikke med en sluse, vandet siver ud gennem strandvolden eller fordamper med sommervarmen. Salt kommer ind med havvandet gennem strandvolden og med vinden fra havet. Keldsnor er derfor en meget foranderlig lokalitet, vandstand og saltholdighed svinger.

På det store, stenede, gamle strandvoldssystem er der udviklet strandoverdrev med en speciel flora af tørke- og salttålende planter,

Status:

De skiftende påvirkninger præger den smalle strandeng og hårdføre strandengsflora, gør også at noret er meget sårbart overfor kvælstof udledningen fra oplandet. Vandkvaliteten i Keldsnor har i

de seneste år været meget ringe, idet noret er groet til med alger allerede i maj. Keldsnor er stadig en meget vigtig rastelokalitet for fugle både forår og efterår, men tilgroningen har betydet at fuglene i maj og juli – september (hovedtræktid for de vigtige arktiske arter) - kun raster i meget kort tid, fordi fødegrundlaget er for ringe. For ynglefuglene ses et tilsvarende billede – mange ligger til i det tidlige forår, men de fleste opgiver og der kommer stort set ingen unger på vingerne, og sent ynglende arter opgiver helt at yngle i Keldsnor.

Gulstav- området

Langelands sydligste del består i dag af flere små skove, moser, hegn og banker i en spændende mosaik, hvor natur og kulturlandskab er flettet sammen og byder på gode naturoplevelser på alle årstider. En stor del af dette landskab ejes og drives i dag af staten. Fyns Statsskovdistrikt har her siden de første erhvervelser i 1980 udvidet og driver i dag et større område på Sydlangeland. Østre og Vestre Gulstav, Lunden, Eget er alle gamle stubhaver der tilstræbes drevet som de oprindeligt blev. Der er siden 1980 plantet en del ny skov og mindre granbevoksninger er ryddet.

Status:

Skovene rummer i dag en spændende flora og flere spændende fugle har ynglet der (karmindompap, pirol, rødtoppet fuglekonge m.fl.).

Lundemosen, Gulstav Mose, Eget mose, Søgårds Mose, Søgårds Pyt, Fakkemosen og de små moser ved Ørnehøj har alle en spændende flora, padder, fugle og en spændende fauna i øvrigt.

Mange arter trives her i dag, men flere sårbare arter kræver særlig opmærksomhed og pleje, hvis de skal overleve i fremtiden.

Fakkebjerg

På de store banker Fakkebjerg, Eskebjerg, Ørnehøj og Bruns Banke findes udover den flotte udsigt en spændende overdrevsflora og mange – også sjældne – sommerfugle og insekter.

Trusler/forslag:

Bevarelsen af bankerne som overdrev med deres særlige flora og fauna kræver opmærksomhed og pleje, hvis ikke de kvælstofelskende græsser skal tage over.

Tryggelev – og Salme Nor, Nørreballe Nor

Disse tre nor var oprindeligt ét stort nor og ejes i dag af

Fugleværnsfonden. Salme Nor og Tryggelev Nor er adskilt med en dæmning der oprindeligt blev anlagt som skel, men i dag tjener som sti fra kysten til bronzealderhøjene Trehøje og et fugleskjul med udsigt mod nord over Tryggelev Nor. Tryggelev Nor og Nørreballe Nor er adskilt med en dæmning, hvor den oprindelige pumpestation der afvandede Nørreballe Nor stadig ses.

Status:

I dag er pumpen erstattet af et rør med en klap der sikrer at vandet kan løbe ud, men ikke ind i Nørreballe Nor. De tre nor har en spændende afvandings – og nu naturgenopretningshistorie, og der findes mange spændende kulturspor i området. Der er tidligere fundet flere spændende planter og svampe i området, blandt andet flere arter vokshatte, gøgeurter og klinte.

Samlet har de tre nor en god bestand af ynglende og rastende vandfugle, men kvælstofudledning, tilgroning, dårlig vandkvalitet og to brud på dæmningen i de senere år gør, at der er store udsving i antal af ynglefugle, ynglesuccs og i antal af rastende fugle der benytter norene. Norene er EF-fuglebeskyttelsesområde, habitatområde og således en del af Natura 2000. En plan der sikrer hensigtsmæssig færdsel, pleje og bedre vandkvalitet er påkrævet, hvis området skal leve op til udpegningsgrundlaget.

Øerne Bredholm og Strynø kalv

Disse ubeboede øer i Det Sydfynske Øhav rummer mange meget værdifulde naturtyper. Strandvolde, strandenge med losystemer og saltpander samt strandoverdrev er helt dominerende på de lave græsklædte øer. På Bredholm og Strynø Kalv findes nogle af Langelands største og mest artsrige strandenge.

Status:

Øerne er vigtige ynglesteder for måger, terner, ande- og vadefugle og er ligeledes et vigtigt rasteområde for gæs og ænder.

Grønbroget tudse er almindelig og der ses jævnligt spættet sæl i området.

Siø

Siø er Langelands "port", det første indtryk af Langeland for de fleste. Siø var oprindeligt flere mindre øer, men øen fremstår i dag som én ø – når ikke lige stormfloden tager over. Siø har trods intensiv dyrkning den nok tætteste bestand af vandfugle i det sydfynske. Tætheden skyldes især den store sjældne hættemågekoloni, men også en stor bestand af splitterner, grågæs, edderfugle, ande- og vadefugle udgør en god del af øens store fuglebestand, der er helt afhængig af føden i det omgivende øhav.

Status:

Øen er i dag uden beskyttelse, især Fugleø, vindmølleparcellen ved mågekolonien syd for Siø Gård bør sikres, men også resten af øen bør beskyttes, både fordi den er vigtig for de mange ynglefugle, men også fordi store flokke af gæs, svaner, hejrer, hjejler, viber og spover raster der.

Der bør udarbejdes en plan for en naturvenlig drift, der tilgodeser både fugle og den øvrige fauna og flora på øen.

Tab af natur og naturkvalitet

Helt frem til 1990-erne er der sket store indskrænkninger i naturarealerne – i det sydfynske er udstrækningen af strandenge, moser og ferske enge reduceret med over halvdelen. Ligeledes er beskyttede naturtyper (moser, fersk eng, strandeng, overdrev, hede og søer) stærkt reducerede.

De vigtigste årsager til tab af natur og naturkvalitet er:

Indskrænkning af naturarealet og en opsplittning og adskillelse af de tilbageværende naturarealer.

Sænkning af vandstanden som følge af dræning, vandindvinding og inddigning.

Tilgroning som følge af ophør eller utilstrækkelig afgræsning/slæt.

Tilførsel af pesticider og næringsstoffer, herunder tilførsel af luftbåret kvælstof.

Naturtyper

I Langeland Kommune er der registreret 1.776 ha mose, fersk eng, strandeng og overdrev, som er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 om beskyttede naturtyper – det svarer til 6 % af kommunens samlede areal.

I Langeland Kommune er der 4.450 ha landareal udpeget som Natura 2000 område – heri indgår arealer langs kysten syd for Rudkøbing med bl.a. Henninge Nor, Nørreballe Nor, Magleby Nor, sydspidsen af Langeland samt øerne i Det Sydfynske Øhav. Strukturudviklingen i landbruget har medført, at udnyttelsen af græsnings-/høslætsarealer i stigende grad er ophørt. I dag er der ikke mange naturarealer, der afgræsses, med mindre der kan opnås tilskud til driften.

For at opretholde biodiversiteten indenfor naturtyperne kræves naturpleje, der bliver i dag udført naturpleje på godt halvdelen af de plejekrævende naturarealer.

Vi foreslår at der i Nationalpark Sydfyn/Langeland arbejdes for at videreføre og udbygge disse projekter, således at den positive naturudvikling sikres.

Padder

På Langeland forekommer kendte bestande af følgende sjældne paddearter: Klokkefrø, grønbroget tudse, stor vandsalamander, springfrø og spidssnudet frø.

Fyns Amt har i samarbejde med lodsejere oprenset over 60 eksisterende vandhuller og etableret 28 nye vandhuller til gavn for truede padder. I denne forbindelse er der også indgået tidsubegrænsede aftaler med ejerne, som sikrer kvaliteten af vandhuller og dets nærmeste omgivelser ved bl.a. afgræsning. Langeland Kommune indgår i disse aftaler med amtets rettigheder.

Fugle

Langelands kyster og øerne

I den østlige del af øhavet er vigtige raste- og fældepladser for vandfugle og af særlig betydning som yngleplads for sårbare arter som splitterne, fjordterne, havterne, dværgterne, sorthovedet måge, klyde, stenvender, mosehornugle og digesvale. Særligt vigtige lokaliteter er: Siø, Bredholm, Græsholm, Grensholm, Strynø Kalv, Storeholm, samt Eskildsø og Kværnen i Lindelse Nor. Samlet set udgør de en væsentlig del af EF-Fuglebeskyttelsesområdet Det Sydfynske Øhav, der er udpeget som internationalt betydningsfuldt levested for kystfugle.

De kolonirugende fugle og strandensfugle er meget sårbare overfor forstyrrelser og er afhængige af afgræsning eller vinteroversvømmelser for at undgå tilgroning, det er derfor nødvendigt løbende at arbejde med græsningspleje og adgangsregulering for at få fuglebestandene på fode igen så de lever op til udpegningsgrundlaget.

Langelands nor og sylter

Vigtige raste og ynglepladser for ænder og vadefugle er nor og sylter. Arter som toppet lappedykker, sorthalset lappedykker, knarand, klyde, dobbeltbekkasin og fjordterne yngler årligt her, og sjældne arter som rødhovedet and, spidsand, stor kobbersnepe,

engryle og brushane er helt afhængige af en god naturtilstand her, hvis de igen skal blive faste ynglefugle på Langeland.

Særligt vigtige lokaliteter er: Henninge Nor, Snaremosø Sø, Klæsø Nor, Nørreballe Nor, Tryggelev Nor, Salme Nor, Klise Nor, og Keldsnor, samt Rudkøbing Vejle og Løkkeby Enge.

En stor del af disse lokaliteter ligger indenfor EF-Fuglebeskyttelsesområdet, og en del er desuden fredet.

Opretholdelsen af en høj, og gerne svingende vandstand for at skabe vade- og søflader, og samtidig bevare våde rørskove og enge er nødvendig, hvis lokaliteterne skal leve op til udpegningsgrundlaget.

Langelands moser og rørskove

Vigtige ynglepladser for især vandhøns og sangfugle er moser og rørskove. På Langeland lever der i moserne og rørskovene en fin bestand af rørdrum, gråstrubet lappedykker, lille lappedykker, grågås, rørhøg og skægmejse, mens sjældne arter som plettet rørvagtel, sortterne, sivsanger, savisanger, græshoppesanger, flodsanger, drosselrørsanger og pungmejse er gået stærkt tilbage særligt som følge af eutrofiering og tilgroning.

Særligt vigtige lokaliteter er: Ristinge Mose, Piledybet, Gulstav Mose, Søgårds Mose, Fakkemosen, Fredmosen, Flådet og Stengade Sø.

Regulering af tilførslen af næringsstoffer, vandstand og tilgroning som det sker omkring Gulstav Mose og Flådet er nødvendig, hvis lokaliteterne skal leve op til udpegningsgrundlaget.

Det åbne land

På Langeland er det åbne land i dag uden meget plads til fugle, men driften af statens arealer på sydspidsen af øen viser, at der her kan skabes gode vilkår for fugle.

Det åbne land er især vigtigt som fødesøgningsområde for slørugle og for kirkeugle, der er forsvundet fra Langeland, men også for agerhøne, rødrygget tornskade, bysvale og landsvale, har i dag en stærkt vigende bestand.

For sjældnere arter som bomlærke, der er kommet igen efter års fravær og engsnarre, der også kunne komme igen, er særligt vigtige lokaliteter overdrev, de åbne banker (hatbakker), græssede- og braklagte enge.

Stop for sprøjtning og gødskning af banker, overdrev og enge og drift med nænsom græsning og slæt er nødvendig, hvis den særlige

flora og fauna ikke skal forsvinde og områderne leve op til udpegningsgrundlaget.

Skovene på Langeland

På Langeland drives skovene i dag relativt intensivt, og der er ikke meget gammel eller urørt skov på øen.

Skovene er især vigtige for rovfugle som musvåge, spurvehøg og mere sjældne arter som havørn, rød glente, hvepsevåge og duehøg, men også skovhornugle, huldue, vendehals, ravn, pirol, gulirisk og karmindompap forekommer i dag desværre ikke særligt stabilt.

Særligt vigtige skove er: Gulstav skovene, Lunden, Konabbe Skov, Longelse Bondegårdsskov, Bomgård Hestehave, Flådet, Karskov og Stigtehaverne.

Rovfugle efterstræbes desværre stadig på Langeland, men også manglen på gammel og ekstensivt drevet skov har betydet, at fuglebestanden i skovene på Langeland er vigende.

Bevaring af gammel skov samt begrænsning af sprøjtning og gødskning er en nødvendighed, hvis skovens fugle ikke bare umærkeligt skal forsvinde.

Vi foreslår at der i Nationalpark Sydfyn/Langeland arbejdes for naturforbedringer af følgende naturtyper:

Moser og ferske enge –

Der er stadig god grund til fremover at have disse lavbundsarealer i tankerne, når der stilles beløb til rådighed for naturgenopretning, miljøvenlig drift eller begrænsning af kvælstofudledning. De berørte arealer kvitterer ofte øjeblikkeligt med bedre flora og fauna.

Vi foreslår at Nationalpark Sydfyn/Langeland arbejdes for følgende mulige'nye' vådområder: Hou: Området nord for Hou Fyr, Steensgård: Stensmade og Andemose, Nedergård: rørskov, hvor der pt. pumpes, Tranekær: Tuemosen, nordvest for byen samt Tøvelsø -området omkring Yderste og Forreste Slotshave NØ for byen, Bammeskov – Jesbjerg – Stengade Skov, Klavsebølle: Holms Mose, Klæsøgårde: Området ved Solhøjgård, Sylten syd for Nebbe Skov, Lindelse – Bogø – Haugbølle Nor, Vestergård Kædeby Moser, Sylten syd for Bovballe Skov, Søgård Sø Ø for Bagenkop kan laves meget større, og Magleby Nor.

Sylter og nor -

Vi foreslår at der i Nationalpark Sydfyn/Langeland arbejdes for at sylterne kortlægges og at der udarbejdes en plan for at genskabe dem, hvor det er muligt og samtidig forbedre sylter som Påø Enge, Spodsbjerg Drej og især Løkkeby Enge, så de sikres som gode naturlokaliteter, og at der udarbejdes en plan for alle de langelandske nor med henblik på at forbedre naturtilstanden i norene og blandt andet gøre dem attraktive som rastepladser for de tusinder af trækkende vandfugle, der hvert år flyver over Langeland.

Vandhuller, søer og vandløb -

Vi foreslår at der i Nationalpark Sydfyn/Langeland arbejdes for genetablering af tilgroede vandhuller samt oprettelse af nye for blandt andet at forbedre paddernes levevilkår, og for at der igen bringes liv i landsbyens gadekær.

Kyster -

Langelandske kyster indeholder store både biologiske og geologiske værdier. De markante rullestensvolde ved Sydspidsen er helt særlige, og Ristinge Klints betydning som international geologisk lokalitet er velkendt, men også andre kyststrækninger rummer fin og værdifuld natur som strandvolden ved Kelds Nor, der har store botaniske kvaliteter. En del ældre digestrækninger er desværre i tidens løb blevet sikret ekstra med forskellige nedrevne bygningsmaterialer.

Vi foreslår at der i Nationalpark Sydfyn/Langeland arbejdes for at forskønne disse strækninger ved at fjerne bygningsaffald og andre unaturlige kystmaterialer eller alternativt tildække dem.

Overdrev -

Overdrevene er en truet naturtype, der ikke passer i moderne landbrugsdrift. Overdrevene er beskyttet efter Naturfredningslovens § 3, og tilstanden må derfor ikke ændres uden dispensation til f.eks. tilplantning, omlægning til almindelig dyrket jord eller opførelse af bygninger. Loven sikrer ikke, at overdrevene også i fremtiden drives efter metoder, der vedligeholder flora og fauna. Skal en større del af vore overdrev også fremover huse de mange spændende planter og dyr, der lever her, er det helt afgørende at samfundet træder. *Vi foreslår derfor at der i Nationalpark Sydfyn/Langeland arbejdes for at skaffe midler til en aktiv naturplejeindsats, så lovens*

intentioner kan overholdes.

Øerne -

Øerne i Det Sydfynske Øhav rummer mange værdifulde naturtyper. Strandvolde, strandenge med losystemer og saltpander samt strandoverdrev præger de lave græsklædte øer. Græssende dyr er afgørende for stor variation i dyre- og plantelivet. Uden afgræsning vil strandengene gro til i høje græsser og urter, og vil ikke længere være attraktive som levested for de karakteristiske fugle og planter, der er tilknyttet de lysåbne forhold på strandengene.

Vi foreslår at der i Nationalpark Sydfyn/Langeland arbejdes for fortsat naturpleje af strandengene, og at der sikres mulighed for transport af dyr til og fra øerne. Det kan sikres ved at kofærgen YRSA fortsat kan sejle får og kreaturer til sommergræsning på øerne. Desuden bør der laves færdselsregler og udvælges opholdspladser så havkajakker og roere derved forstyrres fuglelivet mindst muligt.

Skov og stubhaver -

I takt med at skovenes betydning for deres ejere og for befolkningen forandrer sig med ændrede markedsforhold for træprodukterne og andre synspunkter på deres rekreative og naturmæssige udnyttelse i bred forstand, vil vi i årene fremover opleve mere "naturnære" måder at dyrke skoven på i mange af skovene, først og fremmest i de offentligt ejede. Forandringerne gennemføres naturligvis ikke "natten over", og det vil tage årtier før man kan se mærkbare forandringer.

Vi foreslår at der i Nationalpark Sydfyn/Langeland arbejdes for at skovdriften baseres på de gamle oprindelige danske løvtræarter i en drift, der ofte er blevet baseret på træernes egen selvforyngelse – en naturnær skovdrift.

Forslag til nye projekter i Nationalpark Sydfyn/Langeland:

Sammenbinding af vådområder på Sydlangeland – klokkefrøen er blevet udsat flere steder på Langeland i den sydlige del (Skovsgaard, Gulstav og Søgård). Vi foreslår, at der bliver etableret flere vandhuller i dette område, som kan sammenbinde paddernes levesteder og være spredningskorridorer for klokkefrøer.

Sikre artsrige strandenge som Huggen i Lindelse Nor, Sylten ved Sdr. Longelse og Spodsbjerg, ved afgræsning af arealerne.

Sikre artsrige moser som Sædballe Fredmose, Ristinge Nor, Egeløkke Lung og Stengade sø ved afgræsning og naturpleje.

Sikre den sjældne løgurt i Botofte Mose og mosen sydvest for Stoense som er det eneste kendte voksested i Fyns Amt for den rødlistede planteart løgurt. For at sikre plantens fortsatte levevilkår, bør opvæksten i moserne ryddes og efterfølgende afgræsses med kreaturer.

Bevar vores stenrev – som et sikkert sted for muslinger, fisk og fugle – stop udgravning i stenrevene, det ødelægger ikke blot revene, men også vore kyster. Gør området mellem Dovns Klint og Lunden samt kysten mellem stenrevet nord for – habitatområde 110 og land til en del af Natura 2000 området – og etabler en overvågning af stenrevene rundt om Langeland.

Sammenhæng i naturområder - Der er på Langeland mulighed for at skabe flere større sammenhængende naturområder med afsæt i naturområder der allerede eksisterer i dag. Vi foreslår at der sker en kortlægning og at der udarbejdes en plan, der kan skabe større sammenhængende naturområder og give mulighed for – hensynsfuldt - at opleve naturens og kulturens samspil i samlede og sammenhængende områder.

Vi foreslår at der i Nationalpark Sydfyn/Langeland arbejdes for de ansvarsarter Miljøministeriet har udpeget, på Langeland er det tyndakset gøgeurt – og for de lokaliteter på Langeland hvor der er udpeget rødlistearter og derudover de arter, der er udpeget gennem forskellige beskyttelses bestemmelser. Vi opfordrer til, at der udarbejdes en Nationalpark Sydfyn/Langeland liste, der kan bruges i arbejdet med at stille skarpt på Nationalpark Sydfyn/Langelands natur og dens indhold.

Vi foreslår at Nationalpark Sydfyn/Langeland gør natur til en del af den sydfynske folkesjæl ved at fremme naturundervisning i skoler og institutioner – med særligt fokus på Nationalpark Sydfyn/Langelands natur – og støtte formidlingen af natur til alle der bor og kommer i nationalparken.

Nis Rattenborg · DN·Langeland